

Lokalhistorie

ET MENNESKELIGT BEHOV

Af A. Strange Nielsen

H. K. Kristensen er manden, der har ydet en utrættelig indsats på mange felter for at udmønte de lokalhistoriske værdier. I et alsidigt virke som museumsmand, arkivmand, foreningsmand, underviser og ikke mindst som forfatter har han været foregangsmand på sin egn. Men hans indsats har desuden haft en rækkevidde ud over det ganske land. Efterfølgende artikel beskæftiger sig ikke med den lokalhistoriske litteratur, men prøver at trække nogle synspunkter frem omkring det øvrige lokalhistoriske virke. Den være hermed tilegnet H. K. Kristensen.

I ethvert samfund har befolkningen sin egen måde at være på. I det samfund, der her skal fortælles om, er der forskellige ting, som præger menneskene. De stiller ikke de store fordringer til tilværelsen, men går gerne med udslidt tøj med lapper på, ofte flosset i kanterne. Hos nogen af dem vokser håret og skægget vildt, og hos somme er det fedtet og uplejet; der er også nogen, som går med pandebånd. De mest kulturbevidste af dem kan godt lide at flytte sammen og leve kollektivt som en særlig gruppe i samfundet. Møbler behøver de ikke mange af, de kan udmærket klare sig med gamle madrasser i en krog i boligen.

På væggene ser man måske flettede stråmætter og flade, sorte reliefhoveder med messingbånd om halsen. Til fest smykker de sig med store, grove smykker af uædelt metal og med perlekranse af farvede glasperler. Det tøj, de så har på, er gerne farverigt. Deres musik er meget taktfast, men høj og støjende, og når de synger, lyder det drævende og uharmonisk. Det vigtigste ved dansen er at kunne trampe,

gøre armbevægelser og vrikke med hofterne. De synes, det er dejligt at leve på denne måde, for sådan har deres forældre og bedsteforældre levet før dem. Det er en kultur, de har arvet og derfor føler sig i harmoni med.

Jo, De har gættet rigtigt, kære læser. De her beskrevne forhold er hentet fra de såkaldte tilbagestående lande og mangler for så vidt at blive suppleret med andre vidnesbyrd om en fint udviklet kultur, som jo findes dér, og disse få glimt fra udviklingslandene må ikke forstås sådan, at de nævnte ting skal betragtes som dækkende for disse landes kultur. Den er rigere og smukkere, når den ret får lov til uforstyrret at udfolde sig.

Men hvis nu menneskene i et andet land, fornemmelig et af de vestlige lande, finder på at efterligne udviklingslandenes kulturmønster, så vil dette let komme til at virke kunstigt og unaturligt. En sådan væremåde vil være uden forbindelse med deres lands og dets befolknings kulturarv. Det kan godt være, at mennesker, der prøver dette, mener, at de viser solidaritet med befolkningerne i de tilbagestående lande. Men det passer nu sjældent; det er alt for billigt at tro det. Solidariteten er ikke meget bevendt, medmindre menneskene giver afkald på de goder og den standard, den vestlige verden giver dem – og giver afkald til fordel for folkeslag, der trænger. Men en sådan konsekvens er der kun få, der drager.

Resultatet vil blive, at efterlignerne af de »tilbagestående« landes kultur bliver rodløse og usikre mennesker. Kulturelt set hører de ikke hjemme nogen steder, fordi de har forrådt den kulturkreds, de er født og opvokset til at udvikle og videreføre. De har mistet deres identitet.

Det er bl.a. på denne baggrund, man skal se den store interesse for lokalhistorie og kulturminde, der er vokset frem i befolkningen siden anden verdenskrig.

Mange af vor tids mennesker er bange for – bevidst eller ubevidst – at miste deres kulturelle identitet. De søger på

mangfoldige måder at beskæftige sig med den hjemlige kultur, og dette har især betydet en samling af interesserne omkring den lokale historie. Heldigvis har man fra mange sider forstået, at der her er et behov, som skal og må tilfredsstilles.

Igennem lange tider har museer, historiske samfund og lokalhistorikere haft øje herfor og virket for denne sag. Blandt de virksomste findes H. K. Kristensen. Men kun forholdsvis mindre kredse af befolkningen forstod, at værdierne i dette arbejde er livsvigtige.

Efter anden verdenskrig er lokalhistorie og antikke sager blevet et forbrugsgode og i nogle tilfælde statussymboler, som brede kredse i befolkningen efterstræber.

Det er da lykkeligt, at der findes en hel række institutioner, foreninger, offentlige myndigheder og enkeltpersoner, som har forstået at tage opgaverne op med at engagere befolkningen i den lokale historie. Det har stor betydning, at kyndige folk er vejledere i dette arbejde, så det kan opnå en betydelig standard og undgå det dilettantiske. I denne henseende har vi meget at indhente endnu, og det er af vigtighed, at der gøres en indsats for at dygtiggøre de aktive medarbejdere på lokalhistoriens arbejdsmark. Her tænkes både på det offentlige uddannelsessystem og på de kurser, der fra forskellig side arrangeres for de mange almindelige mennesker, der yder en stor, uselvisk og ulønnet indsats for denne vigtige sag.

De mange kurser, der i de senere år har været arrangeret for medarbejderne i arkiverne, museerne og de historiske samfund, har allerede båret frugt. Også Danmarks Biblioteksskole har taget opgaven op ved at afholde kurser i lokalhistorie for bibliotekarer. Det har været kurser af betydelig standard, og de har hver gang været overtegnet. Skade da, at man af mangel på midler ikke er i stand til at afholde de kurser, der er behov for.

Godt nok har vi fået et lokalhistorisk institut som en af-

deling af Københavns Universitets historiske Institut. Og her bliver der arbejdet energisk og målbevidst. Det er et godt skridt på vejen, men vi trænger til, at dette institut får langt bedre arbejdsvilkår og en bedre status samt meget rigeligere midler, for at det kan virke efter hensigten.

Dertil må føjes, at også andre institutioner, som arbejder med dansk historie i dens forskellige discipliner, hæmmes af beskedne, inflationsramte bevillinger. Det er beskæmmende at konstatere, at momsen af historiske tidsskrifter og håndbøger m.m., udgivet af lokalhistoriske foreninger og institutioner, overstiger det beløb, som disse organer modtager i tilskud fra staten. Før momsens indførelse var der dog tale om et reelt tilskud.

Befolkningens levende interesse for den lokale historie giver sig stærkt udslag ved den store tilslutning til møder, kurser, foredragsrækker, udstillinger og ekskursioner. Det er historiske samfund og foreninger, og det er arkiver og museer, der mærker den store tilslutning. Mange steder er man i stand til at fortsætte foredragsrækker om lokalhistorie år efter år og stadig holde en tilslutning på fra 25-150 deltagere pr. møde. Men det kræver, at der i forvejen udsendes program, så folk kan se, hvad det er, de melder sig til. De landsomfattende oplysningsforbund udfolder store bestræbelser for at engagere lokalhistorikerne til at medvirke ved møder og foredragsrækker, og det kan hvert år konstateres, at der ikke er tilstrækkelig mange, der kan påtage sig opgaverne. Det gælder derfor om, at der i alle egne af landet fremelskes mange flere, der kan være med til på denne måde at tilfredsstille befolkningens store behov for lokalhistorisk viden og medleven. Så vil det endvidere blive muligt for ikke-historiske foreninger, for skoler og institutioner, for unge og gamle at få gennemført et lokalhistorisk arrangement i tilslutning til det egentlige virke; thi også fra sådanne steder mærkes interessen for det lokalhistoriske.

Folk kommer gerne, når der laves lokalhistoriske udstil-

linger. Det er især museerne og arkiverne, der på denne måde vil præsentere, hvad de arbejder med. Det er en god idé at lave specialudstillinger, der er karakteristiske for egnen, om en bestemt begivenhed eller mærkedag, om udgravninger og indsamlinger m.m.

De nye aktiv-grupper, der er opstået rundt om i stor-kommunerne, har set, at der netop på det lokalhistoriske felt ligger opgaver, der venter på at blive løst. De har set, at lokalhistorien er et fortræffeligt emne, når det drejer sig om at gøre – især en tilflyttet befolkning – fortrolig med stedet, hvor man bor. Lokalhistorien er på denne måde miljøskabende, den fører den hidtidige og tilflyttede befolkning sammen i et fællesskab, som det nok er værd at gøre en indsats for.

Ofte er det de tilflyttede selv, der går foran i dette arbejde, vel nok fordi de har det største behov. Af og til bliver de så »kloge«, at de gerne vil vejlede den hjemmehørende befolkning i sager, som denne ved meget bedre besked med, fordi den er opvokset med denne indsigt. Men hovedsagen er, at lokalhistorien her får lov til at stabilisere udviklingen frem mod en ny tid.

Vi ser også, at både lokale og overordnede myndigheder har forstået, at lokalhistorien ligger som en opgave, der bør nyde fremme. Det er kulturudvalgene i kommuner og amter, som måske i starten af deres virksomhed har stået usikre overfor, hvad deres opgaver egentlig gik ud på, der her har fundet en ny opgave at løse. Dette er ikke mindst kommet de mange nyoprettede lokalhistoriske arkiver til gode, fordi kulturudvalgene har kunnet stille lokaler til rådighed og gennemføre, at det nye arkiv kom på budgettet med et, oftest beskedent beløb, dog tilstrækkeligt til, at man ved frivillig og gratis assistance kunne komme i gang. Lad os betragte dette som den første begyndelse, der i tidens løb vil vokse sig stor og stærk.

For at de nye arkiver på længere sigt kan løse de lokal-

historiske opgaver til gavn for befolkningen, må de være indrettet med brandsikre magasiner, med teknisk udstyr til film-, bånd- og kopieringsarbejde, med skrivemaskiner og læseapparater, og de skal have en status, så de kan blive ved med at fungere og eksistere.

Det er betænkeligt, at der rundt omkring oprettes ganske små sognearkiver, der får husly i forhåndenværende lokaler, uden at der i øvrigt gøres noget, der kan betyde en virkelig sikring af det lokalhistoriske materiale. Hvis forskningen skal have gavn af det indsamlede materiale, er det nødvendigt med større enheder, for det er noget nær uoverkommeligt at skulle søge stof i mange små arkiver. Derimod kan små-arkiverne have betydning ved at redde ting, der ellers ville gå tabt, og som senere kan samles i større enheder.

Til gengæld for offentlig støtte kan arkiv-, museums- og historiske samfundsfolk hjælpe kommunernes tekniske forvaltning, når det gælder om at finde gamle – på stedet hjemmehørende – navne frem til brug for navngivning af veje, gader og nye institutioner.

Det gamle mønster, at hvert amt har sit historiske samfund, rækker ikke længere til. Trods energisk indsats magter samfundene slet ikke at tilfredsstille den glubende lokalhistoriske hunger, der findes i befolkningen. Rundt omkring i kommunerne kan og vil man selv, og resultatet bliver nok, at omtrent hver eneste kommune får sin egen historiske forening. Denne udvikling er godt på vej til at tage fart, og det skal man glæde sig over – også i de eksisterende historiske samfund, som i høj grad får nok at gøre med at formidle og udbygge et bredt samarbejde og tage sig af overordnede opgaver. I dette arbejde vil de få støtte af deres overbygning »Sammenslutningen af lokalhistoriske Foreninger«.

De historiske samfund udgiver deres årbøger. Måske på grund af det lidt antikke udseende er de ikke blevet den

meget udbredte folkelæsning, hvad de ellers nok kunne fortjene. Selv om de enkelte årbøger er blevet tilrettelagt med teknisk kunnen og i tidssvarende udstyr, så mangler dog endnu størsteparten. De indhøstede erfaringer viser, at en forbedring på dette område giver et øget oplag, så her er virkelig noget at tage fat på.

Samarbejde skal der til. I enhver egn må foreninger, arkiver, museer og flere steder bibliotekerne finde hverandre og dele de lokalhistoriske opgaver imellem sig – der er nok at gøre for alle. Og det skal gøres sådan, at ingen opgaver forbliver uløste, og at der aldrig opstår konkurrence- eller prestigemæssige tilstande.

Overalt, hvor det lokalhistoriske arbejde trives, er pressen levende interesseret i at være med. For egnehistorie er godt stof, og de historiske organer skal benytte sig heraf og selv tilbyde stoffet. Her må man ikke overse den lokale ugepresse, som udover at bringe annoncer også er interesseret i at bringe stof om byen og egnen. Ligeså med radioens regionalprogrammer; her vil man også blive modtaget med åbenhed, og når den tid er inde, da man får lokale TV-programmer, så åbner der sig uoverskuelige muligheder for lokalhistorien.

Lokalhistorien er endvidere ved at vinde indpas i de nye skolecentraler, af hvilke der er oprettet mindst én pr. amt. Skolecentralerne vil gerne opbygge samlinger af lokalhistoriske opgaver for at kunne forsyne de forskellige skoleformer dermed. Kyndige folk må i samarbejde med pædagoger tilrettelægge sådanne opgaver, både til brug på lejrskoler og hjemme i skolestuen. Slet ikke så få steder har man gjort dette allerede før skolecentralernes tid. Det er nok noget af det allervigtigste, at den opvoksende slægt får lokalhistorisk ballast med ud i livet.

Flere og flere mennesker får lyst til at arbejde med deres slægts historie. De vil lære deres egen baggrund at kende, for de har forstået, at det navnlig i en ny tid betyder noget

at være i pagt med fortiden. Det er efterhånden ganske almindeligt, at folk henvender sig til arkiver og museer. De vil se de ting og dokumenter, som kan fortælle noget om forfædrene, måske er det endda noget, som forfædrene selv har ejet eller arbejdet med.

Det skal siges, at man i statens arkiver og museer har et åbent blik for det lokalhistoriske behov i tiden og villigt bakker det arbejde op, der gøres ud over landet. Uden denne betydelige hjælp ville det lokale arbejde have trange kår.

Endnu et vidnesbyrd om det historiske behov i vor tid er den vældige interesse for antikke ting, der er opstået i brede kredse af befolkningen. Hjemmene prydes af smukke, gamle, håndlavede brugsting, arvede eller indkøbte. Der er gået mode i at skaffe sig sådanne sager; derfor ser man, at antikvitetsforretninger blomstrer op i stort antal i byer såvel som på landet. De har meget vekslende standard, men kan trives, fordi priserne ligger tilstrækkelig højt, og fordi mange købere ikke er særlig kritiske. Inflationen er skyld i de stigende priser, fordi folk stoler på, at antikviteter er varige værdier. Hvordan det vil gå under en lavkonjunktur, har vi endnu ikke set.

Nu skal det ikke glemmes, at maskinalderens masseproduktion af varer, til dels af nye materialer, er med til at gøre gode håndlavede ting sjældne og dyre. Det hænger sammen med, at de håndværksfremstillede ting bærer et personligt præg, der vidner om menneskelig dygtighed og skabende evner. Man kan sige, at sådanne ting har en »sjæl«. Folk lever med sådanne antikviteter, har øje for deres skønhed og møder flittigt op til møder og kurser, hvor sagkyndige folk identificerer tingene og gør rede for disses placering i kulturhistorisk sammenhæng.

Det er på disse måder adskillige mennesker får tilfredsstillet deres trang til at have en kultur at leve på midt i en

tid, hvor nye ting og fremmede ting vælter ind over samfundet og truer den tilværelse, de føler sig trygge i.

Gennem alle de her nævnte aktiviteter kan lokalhistorien blive den løftestang, der skal sørge for, at det bedste i vor historie ikke mistes, men bliver en kulturarv, der kan være med til at præge samfundet midt i den rivende udvikling, der foregår. En stor del af det lokalhistoriske arbejde, som er vokset frem siden anden verdenskrig, er endnu i sin begyndelse og har måske ikke fundet sin endelige form. Det bliver spændende at se udviklingen i den næste menne-skealder. Allerede nu kan det overses, at de lokalhistoriske aktiviteter er kommet for at blive og udrette et uundværligt arbejde.